

Kirakatok

Darko Bavoljak fotói

SZOMBATHY BÁLINT

Magyar Műhely Galéria, 2019. V. 1–24.

Sietve lépkedünk az utcán, szaladunk egy cél érdekében, és mást már szinte nem is látunk, csak azt a bizonyos célt, ami miatt rohanunk a hétköznapi forgatagban. Nem nézzük az emberek arcát, nem látjuk a környezet részleteit, nappal nem nézünk fel a felhőkre, éjjel nem csodáljuk meg a csillagokat. Látásunk felületes, és olyan értelemben periferiális, hogy elnagyolva, rutinszerűen fogadjuk be a vizuális élményeket. Azt hisszük, hogy egy épületrészletben, egy házfalon vagy egy kapualjban már nincs semmi új, mert már számtalanszor láttuk őket. Pedig nem így van. A látszatra merev, holt dolgok is folytonos mozgásban vannak. Még az enyészetnek és a pusztulásnak is van élettani menete, sőt percepciók minősége, esztétikája is.

Tudjuk ezt a naturalisták óta, de mindig megdöbbenünk, ha valaki rámutat azokra a jelenségekre, melyek mellett rendre elmegyünk, holott esztétikai, művészi minőséggel rendelkeznek. Érzékenységünk nemegyszer csődöt mond, vagy csak arról van szó, hogy mindenki másképpen lát, másképpen regisztrálja a valóságot. Darko Bavoljak (1961) zágrábi művész azok közé tartozik, akik az elmúlás, az entrópia finom részleteiben lelik meg a „talált tárgy” jelenségkörének modernista kvintesszenciáját. Tipikus városi művész, akinek érzékei azokra a területekre vannak kiélezve, amelyek a pusztulás képeit tárják elének. A tudatos rombolás és pusztítás drámai jeleneteivel a művész elsőként a 90-es évek horvát honvédő háborújában szembesült, ahol önkéntesként harcolt fegyverrel és kamerával a kezében. A harctéren 1991–1992-ben rögzített fekete-fehér felvételeit külön kiadványban adta közre. Később más témák felé fordult ugyan, de az enyészet ismét csak visszaköszönt a fotóin: a szépet, az izgalmasat és az inspirálót a kiűrtett, kifosztott, fénykorukban olyannyira csillogó és csábító kirakatokban lelte meg, amelyek mindig is a társadalom tükrét adják, az élet minőségét hivatottak keretbe foglalni. Bavoljak a háború utáni gazdasági válság fájó nyomait kezdte el gyűjteni.

A Zágráb, Pula, Split és Eszék kortárs galériáit megjárt Bavoljak-fotók Budapesten is „otthonos” hangulatot árasztanak, hiszen ha

végigmegyünk a Rákóczi út mentén a Keleti pályaudvartól nagyjából a Kis Diófa utcáig, szép számban láthatunk bezárt üzleteket a maguk halott kirakataival. Vagy a pályaudvartól elindulva a Dózsa György út felé eső szakaszon úgyszintén hasonló élményben lesz részünk. Az ilyesfajta lepusztultságnak több oka lehet: gazdasági válság, ingatlanspekuláció, a városrész jellegének, szociális összetételének a megváltozása vagy éppen hanyagság.

A magára hagyott, szebb napokra váró kirakatokban nemcsak a mocsok, a por és a törött üvegszilánk marad hátra,

hanem metaforikus értelemben a múlt egy darabkája, az elhasznált levegő is. Itt-ott megfigyelhető egy-egy ott felejtett, hasznavehetetlen tárgy, nehezen kibetűzhető szövegfoszlány is a pókhálók erdejében: a néhai dekoráció eltorzult kellekei. A piszkos kirakatüveg pedig sajátos szűrőként engedi át tekintetünket – hol jobban, hol kevésbé – a tér titokzatos belseje felé, a fantáziánkra bízva, hogy elképzeljük, milyen lehetett a maga néhai pompájában a kirakat, amikor még betöltötte eredeti rendeltetését. Szinte érezzük a néhai pillantásokat, amelyek az évek folyamán ráakódtak a bezárt üzlethelyiségek kirakatüvegeinek nemegyszer sprayjel felfújt síkjára.

Bavoljak egyéni érzékeléssel ötvözi a szociális utalásokat a rút különleges, rejtett esztétikájával, az elmúlás költészetével. A kontextusból kiragadott finom részletekről bizonyos esetekben meg sem tudjuk állapítani, mit ábrázolnak, milyen a tárgyi beágyazottságuk, mert a fotós elvonatkoztatja őket a konkrét tartalomtól. Olyan részleteket keres, amelyek csupán sejtetnek, de nem mutatnak semmi kézzelfoghatót. Az elvonatkoztatásnak ebből a minőségéből kerülnek ki azok a felvételek, melyekről első benyomásra azt hihetnénk, inkább festett, mintsem kamerával rögzített képek. A matt papírra nyomtatott digitális fotók visszafogott színei csak növelik a festészeti hatást, egyszerismind fojtottá, drámaivá teszik a fényképeket, melyeken a pusztulást egyszerre látjuk annak tényleges valóságában és metaforikus költőiségében. A fotós nemcsak elvonatkoztat, hogy felépítsen egy különös képi világot, és az ikonikus elemeket elmozdítsa az absztrakció szélsőséges stádiumaiba, hanem a tárgynélküliséget átbillenti a transzcendencia tartományába, a sejtések, a különös megérzések, a nehezen kitapintható és megfogalmazható dolgok világába: a meztelen bizonytalanságba.

Bavoljak kirakatfelvételei részben visszafelé mutatnak, ám kerülnek az illetéktelen nosztalgia. Inkább afelé vezetik a gondolkodást, hogy vajon az egész világ, az egész földi valóság ebbe az irányba tart? Ilyen és ehhez hasonló kérdéseket ébresztve pedig már kifejezetten a jövő perspektívájába hatolnak, és a pusztulás – lényegében a halál – témakörét szélesítik ki a legtágabb társadalmi-szociális problémák, a globális gondok kiterjedésébe. Az emberiség módszeresen lerombolja a régit, hogy újat építhessen, miközben olyan mértékig éli fel forrásait és javait, hogy egy adott ponton túl már nem lesz miből újat teremteni. Az egyetlen címmel átfogott fotósorozat aggodalmát megfogalmazó gondolatisága egyértelműen ebbe az irányba mutat.

fotó: Szombathy Bálint

fotó: Szombathy Bálint

DARKO BAVOLJAK: *Kirakatok* (Zágráb), 1990-es évek, digitális fotók hahnemühle papíron, 80×120 cm HUNGART © 2019